C/2025/768

11.2.2025

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto

Demokratia Afrikassa: nykytilanne ja tulevaisuudennäkymät – Mikä on ETSK:n rooli?

(oma-aloitteinen lausunto)

(C/2025/768)

Esittelijä: **Carlos Manuel TRINDADE**

Neuvonantaja	Paulo Pedroso
Komitean täysistunnon päätös	18.1.2024
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
Vastaava jaosto	”ulkosuhteet”
Hyväksyminen jaostossa	12.11.2024
Hyväksyminen täysistunnossa	4.12.2024
Täysistunnon numero	592
Äänestystulos (puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	167/0/2

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK) katsoo, että demokratia edellyttää ihmisoikeuksien kunnioittamista, vahvoja instituutioita, vallanjakoa sekä sitä, että varmistetaan oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen ja oikeuslaitoksen riippumattomuus, vapaat ja rehelliset vaalit, vastuuvelvollisuus kansalaisia kohtaan, oikeus täyteen osallistumiseen ja syrjinnän torjuminen.

1.2 ETSK panee merkille Yhdistyneiden kansakuntien (YK) näkemyksen ja on siitä samaa mieltä: demokratian yleiseen käsitteeseen kuuluu olennaisesti kansan ilmaiseman tahdon kunnioittamiseen perustuva vallankäyttö. Tämä on vahvistettu heti alkuun YK:n peruskirjassa, jonka allekirjoittajina ovat ”me – – kansat”. Kansan tahdon toteuttamisessa nojaudutaan perusperiaatteisiin, jotka on esitetty kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, jossa vahvistetaan kansojen itsemääräämisoikeus ja velvoitetaan valtiot suojelemaan kaikkien oikeuspiiriinsä kuuluvien yksilöiden kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia ilman minkäänlaista rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

1.3 ETSK on vakaasti sitä mieltä, että Euroopan unionin on kaikilla toiminnan aloillaan edistettävä seuraavia periaatteita:

— YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa (1948) vahvistetut ihmisoikeudet

— EU:n arvot, jotka on vahvistettu Euroopan unionin perusoikeuskirjassa (2000/C-364/01) ja EU:n perussopimuksissa

— Kansainvälisen työjärjestön (ILO) keskeisten yleissopimusten noudattaminen.

1.4 ETSK arvostaa ja pitää myönteisenä sitä, että Afrikan unioni sitoutuu perustamisasiakirjassaan mainittuihin demokraattisiin arvoihin, erityisesti kun se ilmoittaa aikovansa edistää demokraattisia periaatteita ja instituutioita, kansalaisten osallistumista ja hyvää hallintotapaa sekä edistää ja suojella ihmisoikeuksia ja kansojen oikeuksia Afrikan ihmisoikeuksien ja kansojen oikeuksien peruskirjan ja muiden asiaankuuluvien ihmisoikeusvälineiden mukaisesti. ETSK pitää arvossa myös sitä, että Afrikan unioni on sitoutunut demokratiasta, vaaleista ja hyvästä hallinnosta annetussa peruskirjassa demokratian edistämiseen. ETSK panee tyytyväisenä merkille hyvää hallintotapaa, demokratiaa, ihmisoikeuksien kunnioittamista, oikeudenmukaisuutta ja oikeusvaltioperiaatetta koskevien sitoumusten huomioon ottamisen Afrikan unionin Agenda 2063:n tavoitteissa.

1.5 ETSK on tyytyväinen Afrikan demokratiakehitykseen ja pitää myönteisenä sitä, että Afrikan kansalaiset ovat sitoutuneet siihen ja että tuki demokratialle on Afrikassa laajempaa kuin monilla muilla maailman alueilla, vaikka se onkin heikentynyt viime vuosikymmenen aikana.

1.6 ETSK toteaa kuitenkin, että monissa Afrikan maissa on vahvistettava parlamenttien roolia ja pyrittävä lisäämään kansalaisten luottamusta demokratian toimintaan.

1.7 ETSK katsoo, että rauhan, turvallisuuden, vakauden, talouskasvun, sosiaalisen edistyksen ja demokratian välillä on tiivis yhteys, ja pitää myönteisenä Afrikan unionin tärkeää roolia tämän yhteyden vahvistamisessa demokraattisen kehityksen kaikissa vaiheissa. Komitea muistuttaa, että ylikansalliset instituutiot eivät voi toimia tehokkaasti ilman jäsenvaltioidensa ja niiden poliittisten johtajien täyttä yhteistyötä ja sitoutumista. Komitea pitää lisäksi välttämättömänä sitä, että Afrikan valtioiden sitoutumista Afrikan unioniin ja yhteistyötä sen kanssa vahvistetaan, jotta Afrikan unioni voisi täyttää tehtävänsä tehokkaammin.

1.8 ETSK on tietoinen siitä, että vallan hajauttaminen on haaste, joka edellyttää resurssien mobilisointia ja institutionaalisten valmiuksien kehittämistä, ja kehottaa EU:n toimielimiä tiivistämään yhteistyötä demokratian kehittämiseksi sekä kansalaisten luottamuksen ja osallistumisen lisäämiseksi.

1.9 ETSK katsoo, että Afrikan demokratiakehityksen tukemiseen tähtäävän eurooppalaisen lähestymistavan on perustuttava tasavertaisiin suhteisiin ja siinä on otettava huomioon maanosan monimuotoisuus sekä talouskehityksen, sosiaalisen edistyksen, kriittisen infrastruktuurin tarjonnan ja geopoliittisten ja strategisten etujen moninaisuus samalla kun noudatetaan EU:n ja Afrikan suhteille määriteltyjä puitteita.

1.10 EU ei ole ETSK:n mielestä antanut riittävästi painoarvoa Afrikan geopoliittiselle roolille. Tämä johtuu muun muassa eräiden jäsenvaltioiden harkitsemattomasta käytöksestä ja siten yhteisen ulkopolitiikan heikkoudesta. Tilanne on äärimmäisen tärkeää korjata.

1.11 ETSK on tietoinen siitä, että Afrikan demokratiakehitykseen kohdistuu ulkoisia ja sisäisiä uhkia: Afrikan ulkopuolella on yhä enemmän voimia, jotka eivät ole kiinnostuneita demokratian vahvistamisesta, ja Afrikan mantereella ilmenee alttiutta korruptiolle lahjusten potentiaalisten antajien ja vastaanottajien käytöksen takia.

1.12 ETSK pitää vuonna 2021 käynnistettyä Global Gateway -strategiaa erittäin tärkeänä EU:n ja Afrikan suhteiden kannalta, ja toteaa, niin kuin teki jo strategiasta antamassaan lausunnossa ([1]), että sen avulla voidaan vahvistaa taloudellisia ja poliittisia siteitä EU:n kumppanimaihin, varmistaa unionin demokraattisten ja sosiaalisten periaatteiden kunnioittaminen ja antaa samalla EU:lle mahdollisuus osallistua tehokkaasti maailmanlaajuiseen kilpailuun infrastruktuurin tarjonnasta. Komitea toistaa lisäksi, että strategian investointiohjelmien olisi perustuttava vaikutustenarviointeihin ja niissä olisi otettava huomioon strategisesti ja geopoliittisesti tärkeät näkökohdat, demokraattinen osallistuminen sekä hankkeiden taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöön liittyvä kestävyys.

1.13 ETSK on vakuuttunut siitä, että se voi yhdessä Afrikan kansalaisyhteiskunnan tunnustettujen edustajien (alustat, foorumit, vapaaehtoiset) ja työmarkkinaosapuolten kanssa edistää demokraattisia arvoja, puolustaa ihmisoikeuksia ja auttaa puolustamaan demokraattisia hallintoja Afrikassa Samoan sopimuksen pohjalta.

([1]) EUVL C, C/2024/1574, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

1.14 Samoan sopimuksessa määrätään institutionaalisista mekanismeista, joilla luodaan jäsennellyt puitteet kansalaisyhteiskunnan osallistumiselle kansalaisvuoropuhelun ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun välityksellä. ETSK:lla on vuosien mittaan hankkimansa tietämyksen ja taitotiedon ansiosta edellytykset tehdä Afrikan kansalaisyhteiskunnan kanssa tähän liittyvää yhteistyötä sidosryhmien riippumattomuutta kunnioittaen niin, että kansalaisyhteiskunta voisi täyttää tehtävänsä Afrikan talouskasvun, sosiaalisen edistyksen ja demokratiakehityksen edistämisessä. Komitea muistuttaa, että se on saanut EU:n ja AKT-maiden (Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtiot) seurantakomitean erityistoiminnan puitteissa viimeisten 20 vuoden aikana paljon kokemusta suhteista Afrikkaan lukuisten aloitteiden ja Afrikan eri valtioihin tehtyjen matkojen ansiosta. Tätä kokemusta on vaalittava, jatkettava ja hyödynnettävä. ETSK ja sen afrikkalaiset kumppanit voivatkin antaa tällä toiminnalla arvokkaan panoksen kansalaisvuoropuhelun, työmarkkinavuoropuhelun ja poliittisen vuoropuhelun edistämiseen ja Afrikan kansalaisyhteiskuntien ja myös työmarkkinaosapuolten vahvistamiseen.

1.15 ETSK toistaa painokkaasti ehdotuksensa siitä, että komissio ottaisi käyttöön rahoitusvälineitä AKT-maiden ja tässä tapauksessa erityisesti Afrikan maiden kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja työmarkkinaosapuolten tutkimus- ja ennakointiohjelmien ja hankkeiden tukemiseksi kiinnittäen huomiota tarpeisiin, joita niillä on johtajien valmiuksien kehittämisen, teknisen vahvistamisen ja suunniteltujen institutionaalisten mekanismien täytäntöönpanon suhteen.

1.16 ETSK jatkaa ja parantaa toimivaltansa puitteissa toimiaan afrikkalaisten kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja työmarkkinaosapuolten avustamiseksi ja tukemiseksi auttamalla niiden perustamisessa, organisoinnissa ja toiminnassa ja osallistumalla niiden institutionaalisten valmiuksien vahvistamiseen voidakseen edistää kestävää demokratiaa Afrikassa EU:n tavoitteen mukaisesti.

1.17 ETSK:n toimintaa ohjaa ajatus kansalaisoikeuksien, poliittisten, sosiaalisten, taloudellisten ja sivistyksellisten oikeuksien edistämisen ja talouskasvun ja sosiaalisen edistyksen välisestä erottamattomasta yhteydestä. Vaikka naisten oikeudet, sukupuolten tasa-arvo ja seksuaalinen suuntautuminen ovat arkaluonteisia kysymyksiä osalle Afrikan maista, ne ovat kiinteä osa demokratian kulttuuria, ja EU:n olisi edistettävä näitä aiheita kumppanuusyhteistyössään Afrikan kanssa pitäen kuitenkin mielessä, että uudenlaisten suhdemuotojen kulttuurinen omaksuminen yleisesti kansan keskuudessa on hidasta ja etenee asteittain.

1.18 ETSK panee tyytyväisenä merkille 17. heinäkuuta 2024 allekirjoitetun ETSK:n ja Afrikan unionin talous-, sosiaali- ja kulttuurineuvoston (ECOSOCC) välisen yhteisymmärryspöytäkirjan, jota voidaan pitää erittäin tärkeänä siinä mielessä, että se auttaa vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan panosta Euroopan ja Afrikan väliseen kumppanuuteen.

2. **Yleisiä huomioita yhteisistä demokraattisista arvoista**

2.1 Demokratian rakentamisella ja sen vahvistamiseen tähtäävällä yhteistyöllä on poliittinen ulottuvuus, mutta vahvassa roolissa ovat myös kansalaisvuoropuhelu ja sosiaalinen vuoropuhelu, asianmukaisten instituutioiden luominen vapaiden ja riippumattomien kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja liikkeiden osallistumista varten sekä työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu.

2.2 Demokraattisen toimintaympäristön, talouskasvun, ympäristökestävyyden ja sosiaalisen edistyksen välillä on luontainen ja erottamaton suhde, ja nämä tekijät vaikuttavat toisiinsa ja tukevat toisiaan.

2.3 Kansalaisten osallistumisen kannalta keskeisiä tekijöitä ovat asianmukaisten julkisten politiikkojen toteuttaminen ja kansalaisten luottamus demokraattisiin instituutioihin. Luottamusta instituutioihin on vaikea ylläpitää, ja jos se menetetään, sen uudelleen rakentaminen kestää pitkään.

2.4 ETSK vahvistaa pitävänsä yleismaailmallisia ihmisoikeuksia, kuten työelämän perusoikeuksia, elinkeinovapautta, oikeutta terveelliseen ympäristöön ja oikeusvaltioperiaatetta, keskeisinä yhteisinä arvoina. Ne muodostavat yhdessä kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa kansainvälisesti sovitun vähimmäistason kehitysohjelmille ja ovat tasavertaisen kehityskumppanuuden perusta ([2]).

([2]) EUVL C 429, 11.12.2020, s. 105.

2.5 Demokratiaan kohdistuu globaalilla tasolla todellisia uhkia. ETSK yhtyy Euroopan parlamenttiin, joka korostaa, että EU:n on oltava täysin valmis torjumaan autoritaarisuuden, epäliberalismin ja ääriliikkeiden nousua ja vahingollista vaikutusvaltaa, ihmisoikeuksien suojeluun kohdistuvia uhkia sekä ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta, demokratiaa, oikeusvaltioperiaatetta ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta vastaan suunnattuja yhä lisääntyviä hyökkäyksiä ([3]). ETSK korostaa, että myös korruptio on uhka demokratialle ja sitä on torjuttava.

3. **Erityistä**

3.1 ***Afrikan nykytodellisuus***

3.1.1 Afrikka on sisäisesti heterogeeninen maanosa. Se muodostuu maista, joiden talouskehitys on eri tasoilla, joissa on erilaisia poliittisia instituutioita ja joilla on erilaisia taloudellisia, sosiaalisia ja poliittisia haasteita, vaikka yhteisenä piirteenä on se, että kansakunnat ovat syntyneet dekolonisaatioprosessien seurauksena. Maanosan demokraattinen kehitys on ollut vaihtelevaa, eikä kehityskulussa tai sen lähtöpisteessä ole ollut yhtenäistä mallia tai suuntausta. Eräissä maissa ja eräillä alueilla on kuitenkin edistytty merkittävästi ja kehitetty selviytymiskykyisiä demokratioita, kun taas toisaalla on havaittavissa toisinaan huomattavaakin taantumista.

3.1.2 Demokratian vahvistuminen kulkee kaikkialla maailmassa käsi kädessä vaurauden karttumisen ja jakamisen kanssa. Erityisesti Afrikassa on tärkeää, että samaan aikaan kun edistetään demokratiaa ja demokraattisia instituutioita, kurotaan umpeen kehityskuilua ja korjataan varallisuuden epätasaista jakautumista.

3.1.3 Afrobarometrin mukaan afrikkalaiset ovat sitoutuneita demokratiaan, poliittisten toimijoiden vastuullistamiseen ja oikeusvaltioperiaatteeseen, ja vaikka monet pitävät maataan demokratiana, he eivät ole tyytyväisiä vallitsevaan demokratian tasoon ([4]). Kansa tukee demokratiaa Afrikassa laajemmin kuin monissa muissa osissa maailmaa, vaikka demokratia on heikentynyt viime vuosikymmenen aikana ja useissa maissa tuki on vähentynyt ja sotilasvallan kannatus noussut ([5]).

3.1.4 Monissa Afrikan maissa käsityksenä on, että maat eivät yllä globaaliin keskiarvoon sellaisissa tärkeissä asioissa kuin korruptoitumattomuus, lain noudattamisen vaatimus, oikeuslaitoksen riippumattomuus, uskottavat vaalit ja vaaleilla valitut hallitukset ([6]).

3.1.5 Afrikassa on vakavia puutteita kriittisessä infrastruktuurissa, jolla on keskeinen asema kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Tämä koskee muun muassa vettä ja sanitaatiota, energiaa, liikennettä sekä viestintä- ja tietotekniikkaa. Näiden elintärkeiden infrastruktuurien kehittämistä olisi edistettävä Euroopan ja Afrikan kumppanuuden puitteissa.

3.1.6 Siitä, miten demokratiaa tulisi Afrikassa vahvistaa, käydään keskustelua. Vastakkain ovat suuntaukset, jotka painottuvat läntisen ja euroamerikkalaisen demokratiamallin soveltamiseen, ja visiot, joiden mukaan tätä mallia olisi mukautettava tai olisi luotava erityinen yhteisöpohjainen ja osallistava afrikkalainen malli. Demokratialla on tästä keskustelusta riippumatta kuitenkin yleisiä ominaispiirteitä: vapaus, sananvapaus, oikeusvaltio, vallanjako, kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuudet ja osallistuminen sekä inhimillinen kehitys.

3.1.7 ETSK panee merkille afrikkalaisten huomattavat ponnistukset demokraattisten instituutioiden rakentamiseksi 1990-luvun demokratisoitumisaallon jälkeen ja arvostaa niitä. Useimmat maat ovat ottaneet käyttöön monipuoluevaalit, mutta monissa maissa on tarpeen vahvistaa parlamenttien roolia ja kansalaisten luottamusta demokraattisten instituutioiden toimintaa kohtaan.

([3]) Ihmisoikeudet ja demokratia maailmassa ja Euroopan unionin toiminta tällä alalla – vuosikertomus 2023, kohta 3.
([4]) Zamfir, Ionel, *EU support to democracy and good governance in Africa*, Euroopan parlamentin tutkimuspalvelu, marraskuu 2017.
([5]) Afrobarometri, *African insights 2024: Democracy at risk – the people's perspective.*
([6]) Kansainvälinen demokratia- ja vaaliapuinstituutti, *The Global State of Democracy Indices*, v. 7. 1, 2003. Tiedot, jotka Roba A. Sharamo esitti ETSK:n tämän lausunnon laatimisen yhteydessä järjestämässä kuulemisessa.

3.1.8 Afrikan unioni on sisällyttänyt Agenda 2063:n tavoitteisiinsa hyvän hallintotavan, demokratian, ihmisoikeuksien kunnioittamisen, oikeudenmukaisuuden ja oikeusvaltioperiaatteen.

3.1.9 Hyvään hallintotapaan sovelletaan vertaisarviointijärjestelmää, johon ETSK suhtautuu myönteisesti ja jonka merkitystä se korostaa. Afrikan valtioiden vertaisarviointijärjestelmä on puhtaasti afrikkalainen, vapaaehtoinen mekanismi, jossa hallintoa ja afrikkalaisten ja kansainvälisten sitoumusten noudattamista arvioidaan muun muassa demokratian sekä politiikan, talouden ja yritysten hallinnoinnin ja ohjauksen ja sosioekonomisen kehityksen aloilla. Sen yhteydessä laaditaan julkisia raportteja, ja se johtaa kansallisiin toimintaohjelmiin. ETSK pitää myönteisenä sitä, että Afrikan valtiot ovat luoneet tämän mekanismin, ja kehottaa niitä jatkamaan sen soveltamista.

3.1.10 Eurooppa voi olla kumppanina rakentamassa afrikkalaisia demokratiamalleja, jotka vastaavat kansalaisten ja erityisesti nuorten toiveisiin.

3.1.11 Ihmisarvoisen työn edistäminen on tiiviissä yhteydessä demokraattiseen kehitykseen. EU:n ja Afrikan on tärkeä edistää ILO:n normien ja välineiden, etenkin perustavan tärkeiden yleissopimusten, luomista.

3.1.12 Yksityisen talouden epävirallisuus, joka on yleistä useimmissa Afrikan maissa, haittaa reilua kilpailua, johtaa epävarman työn yleisyyteen ja aiheuttaa köyhyyttä ja sosiaalista haavoittuvuutta, mikä puolestaan vaikuttaa koko yhteiskuntaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Siirtyminen viralliseen talouteen vahvistaa kansalaisyhteiskunnan riippumattomuutta ja lisää luottamusta kansalaisten, talouden toimijoiden ja valtion välillä. ETSK kehottaakin panemaan täytäntöön ILO:n suosituksen nro 204 epävirallisesta taloudesta viralliseen talouteen siirtymisestä ([7]).

3.1.13 Epävirallisen talouden valta-asema, nykyaikaisten talouden alojen vähäisyys ja tästä aiheutuvat valtion ja kansalaisten välisten suhteiden ongelmat johtavat siihen, että sosiaalinen eriarvoisuus on vaarassa syventyä ja on vaikeaa hyödyntää väestöosinkoa, joka loisi mahdollisuuksia afrikkalaisille nuorille. Tämä lisää riskiä noidankehästä, joka vaikeuttaa demokratian vahvistumista.

3.1.14 Monet afrikkalaisen demokratian kehitystä koskevat analyysit antavat aihetta huoleen. Euroopan parlamentin vuoden 2017 tutkimuskatsauksen mukaan useissa maissa – joskaan ei kaikissa – havaitut suuntaukset haittaavat maanosan demokraattista kehitystä: vaalit ovat edelleen laadultaan heikkoja, hallitsevat puolueet ovat ripustautuneet valtaan, vaaleja on manipuloitu ja ne ovat olleet vilpillisiä ja eriävät mielipiteet on tukahdutettu ohjailemalla tiedotusvälineitä ja oikeuslaitosta. ETSK pitääkin tärkeänä, että vaaliprosessit ovat uskottavia ja että vaalitarkkailutoiminta on tehokasta.

3.1.15 Vallan keskittäminen on askel kohti vallan kaappaamista. Vallan hajauttaminen on keino lisätä demokraattisten prosessien osallistavuutta ja kansalaisten osallistumista.

3.1.16 Viime vuosina vallankaappaukset ja niiden yritykset ovat jopa lisääntyneet, ja EU:n toimielinten tulevissa toimissa on tarpeen ymmärtää ja ottaa huomioon, mistä tässä suuntauksessa on kyse.

3.1.17 Afrikassa on monia usein toisiinsa yhteydessä olevia ongelmia, jotka haittaavat siirtymistä demokratiaan:

— Maissa, joilla on epävakaat hallitukset, myös sosiaalinen ja taloudellinen kehitys on suhteellisen heikkoa.

— Pitkäaikainen sotilasvalta saa usein kansan uskomaan, ettei väkivallaton siirtyminen demokratiaan ole mahdollista.

— Ulkomaiset toimijat levittävät disinformaatiota.

— Poliittiset instituutiot, talous ja yhteiskunta vääristyvät korruptioalttiuden vuoksi.

— Kansalaisyhteiskunnalla on niukat toimintamahdollisuudet.

([7]) ILO:n 104. konferenssissa Genevessä 12. kesäkuuta 2015 hyväksytty suositus: https://www.ilo.org/resource/ilc/104/recommendation-no-204-concerning-transition-informal-formal-economy.

3.2 ***Afrikka ja maailman geopolitiikka***

3.2.1 EU on edelleen Afrikan tärkein kumppani (kehitysyhteistyö, investoinnit, kauppa).

3.2.2 Useiden afrikkalaisten sekä julkista sektoria että kansalaisyhteiskuntaa edustavien toimijoiden mielestä EU on kuitenkin liian byrokraattinen suhteissaan Afrikkaan. Tätä näkemystä on korjattava edistämällä EU:n toimien sopeuttamista olosuhteisiin, joissa unioni aikoo yhteistyötä tehdä.

3.2.3 EU käynnisti vuonna 2021 Global Gatewayn, joka on Afrikan kannalta erityisen tärkeä investointistrategia. EU on luvannut mobilisoida vuosina 2021–2027 investointeja 300 miljardin euron arvosta digitaali-, energia- ja liikenneinfrastruktuurin parantamiseksi sekä terveys-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmien vahvistamiseksi eri puolilla maailmaa. Investoinneista 150 miljardia euroa on tarkoitettu Afrikalle. ETSK toteaa strategiasta antamassaan lausunnossa ([8]) seuraavaa:

— Komitea katsoo, että Global Gateway -strategian avulla voidaan vahvistaa taloudellisia ja poliittisia siteitä EU:n kumppanimaihin, varmistaa unionin demokraattisten ja sosiaalisten periaatteiden kunnioittaminen ja antaa samalla EU:lle mahdollisuus osallistua tehokkaasti maailmanlaajuiseen kilpailuun infrastruktuurin rakentamisen ja ylläpitämisen alalla.

— Komitea korostaa, että Global Gateway -strategian investointiohjelmien on tärkeää perustua vaikutustenarviointiin, jossa olisi paitsi otettava huomioon strategisesti ja geopoliittisesti merkittävät näkökohdat myös varmistettava demokraattinen osallistuminen kehitysaloitteisiin kumppanimaissa sekä hankkeiden taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys.

3.2.4 Euroopan yksityinen sektori on sitoutunut osallistumaan Afrikan talouskehitysprosessiin, mutta oikeudelliseen kehykseen ja investointisuojaan liittyy edelleen merkittäviä institutionaalisia esteitä, yhteiskunnassa ilmenee syvään juurtunutta korruptiota, oikeuslaitos ei ole riippumaton ja kehitystä jarruttavat erilaiset ongelmat, kuten työvoiman osaamisvaje ja infrastruktuurien puute, joita voitaisiin korjata kumppanuuden ja yhteistyön avulla.

3.2.5 ETSK kehottaa EU:n ja Afrikan toimielimiä asettamaan Euroopan ja Afrikan välisessä yhteistyössä prioriteetiksi korruption ja sen talouteen ja yhteiskuntaan kohdistuvien haitallisten vaikutusten torjumisen.

3.2.6 ETSK pitää valitettavana, että Euroopan unioni on jo pitkään aliarvioinut Afrikan mantereen geopoliittista ja strategista roolia. Tilannetta pahentaa eräiden Euroopan maiden harkitsemattomat strategiat ja siten Euroopan yhteisen ulkopolitiikan heikkous. Joidenkin Euroopan ulkopuolisten maiden toiminta alueella on vaikuttanut merkittävästi tähän tilanteeseen. Tällaisia ovat esimerkiksi vakautta horjuttavat Venäjän toimet sekä valtavat investoinnit, joita Kiina on tehnyt geopoliittisen Afrikka-strategiansa puitteissa.

3.2.7 Kiina toteuttaa kansainvälistä strategiaansa uusi silkkitie -aloitteellaan (*One Belt, One Road*) ja Venäjä puolestaan pääasiassa venäläisten yritysten, myös Wagnerin kaltaisten puolisotilaallisten yritysten, kautta. Nämä strategiat lisäävät demokratian taantumisen riskiä mantereella.

3.2.8 Toisin kuin EU:ssa, Kiinan ja Venäjän kansainvälisessä politiikassa yleismaailmallisilla arvoilla ei ole keskeistä asemaa, joten ne ovat etuoikeutettuja kumppaneita suhteissa itsevaltaisiin hallintoihin tai hallituksiin, joilla on poliittisia ja/tai taloudellisia sitoumuksia näiden valtioiden kanssa.

3.3 ***EU:n ja Afrikan suhteet***

3.3.1 Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 21 artiklan mukaan EU:n kansainvälisen tason toimintaa ohjaavat unionin perustamisen taustalla olevat arvot eli muun muassa ihmisarvo, vapaus, demokratia, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

([8]) EUVL C, C/2024/1574, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

3.3.2 Afrikan ja EU:n suhteille pitkäaikaisen kattavan kehyksen tarjoavan yhteisen EU–Afrikka-strategian mukaan kumppanuus perustuu Afrikan yhtenäisyyden, Afrikan ja Euroopan keskinäisen riippuvuuden, yhteisen sitoutumisen ja vastuun sekä ihmisoikeuksien, demokratian periaatteiden ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen periaatteisiin ja ajatukseen oikeudesta kehitykseen.

3.3.3 Edellä mainitun strategian pohjalta EU ja Afrikka voivat yhteistyössä tarttua mahdollisuuksiin, vastata haasteisiin ja toteuttaa toimia, jolla varmistetaan vakaus, rauha, turvallisuus, ihmisoikeudet, demokratia, sukupuolten tasa-arvo, kestävä toimeentulo, terveisiin ekosysteemeihin perustuva kestävä talouskasvu, sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja hyvä hallintotapa.

3.3.4 Nämä ovat ne yleiset puitteet, joissa EU ja Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden järjestö (AKT-järjestö) tekivät Samoan sopimuksen marraskuussa 2023. Samoan sopimuksella pyritään tasavertaiseen kumppanuuteen. Käytännössä rakenteet ovat kuitenkin Afrikan puolella hauraampia, niillä on vähemmän poliittista toimivaltaa eikä niillä ole riittävästi resursseja. Afrikan unionilla ja AKT-järjestöllä on huomattavasti vähemmän resursseja kuin EU:lla. ETSK suosittaa nämä erot huomioon ottaen, että EU pyrkii kehittämään mekanismeja, joilla keskinäisiä suhteita saadaan tasapainotettua.

3.3.5 ETSK katsoo, että Samoan sopimuksen onnistuneen täytäntöönpanon kannalta olisi hyödyllistä, jos osapuolet sopisivat edistymisen indikaattoreista.

3.3.6 Uudessa kehityspolitiikkaa koskevassa eurooppalaisessa konsensuksessa, jonka neuvosto, parlamentti ja korkea edustaja hyväksyivät yhdessä kesäkuussa 2017, tarkastellaan demokratiaa kehityspolitiikan laajemmassa kontekstissa.

3.3.7 Neuvoston päätelmissä ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevasta EU:n toimintasuunnitelmasta 2020–2024 toiminnan painopisteisiin on sisällytetty selviytymiskykyisten, osallistavien ja demokraattisten yhteiskuntien rakentaminen ja maailmanlaajuisen ihmisoikeus- ja demokratiajärjestelmän edistäminen.

4. **ETSK ja Afrikan kansalaisyhteiskunta**

4.1 Tässä yhteydessä keskeinen kysymys on, miten ETSK voi osaltaan edistää demokraattisia arvoja ja auttaa puolustamaan Afrikan demokraattisia hallintoja Samoan sopimuksen ja Afrikan ja EU:n kumppanuuden pohjalta.

4.2 Selviytymiskykyisten demokratioiden rakentamisessa olisi pidettävä mielessä sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen sekä kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien merkitys.

4.3 ETSK toistaa, että yleismaailmallisten ihmisoikeuksien muodostamien keskeisten yhteisten arvojen kunnioittamisen on oltava perustana kaikille poliittisille sitoumuksille, joita tehdään osana tasavertaista kehityskumppanuutta Afrikan kanssa ([9]).

4.4 ETSK on vakuuttunut (kuten se totesi lausunnossaan ”Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Uutta vauhtia Afrikan ja EU:n kumppanuudelle”) siitä, että se voi yhdessä Afrikan kansalaisyhteiskunnan tunnustettujen edustajien (alustat, foorumit, vapaaehtoiset) ja työmarkkinaosapuolten kanssa edistää ratkaisevasti demokratiaa ja ihmisoikeuksia ([10]).

4.5 Samoan sopimus ja erityisesti Afrikan ja EU:n kumppanuus muodostavat kehyksen, joka on otettava huomioon. Sopimuksessa määrätään institutionaalisista mekanismeista, joilla luodaan jäsennellyt puitteet kansalaisyhteiskunnan osallistumiselle kansalaisvuoropuhelun ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun välityksellä. ETSK:lla on pitkä kokemus tästä prosessista.

4.6 ETSK:n ja Afrikan unionin talous-, sosiaali- ja kulttuurineuvoston (ECOSOCC) välisen yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittaminen 17. heinäkuuta 2024 oli erittäin tärkeä askel näiden toimien vahvistamisessa. ETSK ja ECOSOCC aikovat yhteistyötään lujittamalla vahvistaa Afrikan unionin ja Euroopan unionin kumppanuuden strategista asemaa, edistää uudistettua demokraattista vuoropuhelua ja lisätä yhteistyötä, jota Euroopan ja Afrikan kansalaisyhteiskunnat tekevät taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistämiseksi, kansalaisyhteiskunnan osallistumisen syventämiseksi ja kestävän kehityksen saavuttamiseksi.

([9]) EUVL C 429, 11.12.2020, s. 105, kohta 1.1.
([10]) EUVL C 237, 6.7.2018, s. 66, kohta 1.4.

4.7 Valtion ja kansalaisyhteiskunnan olisi tuettava toisiaan, mutta Afrikassa ne nähdään usein vastapuolina ja valtaapitävät syyttävät kansalaisyhteiskuntaa pyrkimyksistä vallan horjuttamiseen ja kukistamiseen. Vallanpitäjien terve vuorottelu edellyttää institutionaalista jatkuvuutta, jota on vahvistettava selventämällä, mitkä itsenäisen toiminnan alat kuuluvat valtiolle ja mitkä kansalaisyhteiskunnalle, kaihtamatta kuitenkaan tervettä poliittista vastakkainasettelua.

4.8 Kansalaisyhteiskunnan toiminta perustuu kansalaisten tekemiin aloitteisiin, joissa tavoitteena on löytää ratkaisuja muun muassa yhteisöjen kohtaamiin sosiaalisiin ja ympäristöön liittyviin ongelmiin. Tätä aloitteellisuutta esiintyy erilaisissa muodoissa, ja se on osoitus demokraattisesta toimintaympäristöstä, jota autoritaariset hallitukset eivät hyväksy ja jonka ne usein pyrkivät kieltämään.

4.9 Vahvan kansalaisyhteiskunnan periaate vahvistuu sitä mukaa kun kehitystaso nousee. Eräissä maissa kansalaisyhteiskunta on järjestäytynyt etniseltä pohjalta. Olisi edistettävä kansalaisuuteen perustuvan kansalaisyhteiskunnan kulttuuria.

4.10 Kuten ETSK on jo todennut EU:n ja AKT-järjestön suhteista antamassaan lausunnossa, sen tavoitteena on institutionaalisten mekanismien täytäntöönpano ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja työmarkkinaosapuolten edistäminen ja tukeminen, ja se tunnustaa niiden roolin kestävän kehityksen edistäjinä erityisesti YK:n kestävän kehityksen tavoitteen 17 valossa ([11]).

4.11 ETSK katsoo, että yhteistyö Afrikan unionin talous-, sosiaali- ja kulttuurineuvoston kanssa on keskeisen tärkeää, jotta voidaan laatia jäsennelty strategia ja varmistaa sidosryhmien jatkuva osallistuminen EU:n ja Afrikan unionin kumppanuuteen.

4.12 ETSK aikoo myös ylläpitää suhteita Afrikan talous- ja sosiaalineuvostojen liittoon (UCESA) huolehtimalla vastavuoroisesta osallistumisesta osapuolten tapahtumiin ja yhteisiin hankkeisiin.

Bryssel 4 päivänä joulukuuta 2024.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Oliver RÖPKE

([11]) EUVL C 443, 22.11.2022, s. 29, kohta 1.9.